

Právo proti domácímu násilí

Doc. JUDr. Zdeňka Králíčková, Ph.D.

**SOUKROMOPRÁVNÍ ASPEKTY
DOMÁCÍHO NÁSILÍ
A PROBLEMATIKA NEZLETILÝCH DĚTÍ**

2017

Úkoly:

- 1) **Nastudujte základní pojmy: domácí násilí, jeho příčiny, klasifikace, prevence, přímá či nepřímá oběť, pachatel, řešení, komplexní ochrana, prameny práva proti domácímu násilí.**

Využijte PowerPointové prezentace k základním pojmům, pramenům a soukromoprávním institutům a níže doporučenou literaturu.

Vše je dostupné na:

*http://www.is.muni.cz/IS/studijni_materiály_předmětu
MV 802K Právo proti domácímu násilí*

- 2) **Zamyslete se nad významem Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod, zejm. čl. 2, 3, 6, 8 a 14 pro dané téma.**
- 3) **Pokuste se vysvětlit pojem *pozitivní závazek státu*.**
- 4) **V souladu s judikaturou Evropského soudu pro lidská práva a Ústavního soudu se zamyslete nad metodou poměrnosti cíle a prostředků ve vazbě na tyto hodnoty: lidský život – zdraví – důstojnost – majetek.**
- 5) **Na serveru Evropského soudu pro lidská práva vyhledejte a nastudujte:**
 - **Case of Z and Others v. the United Kingdom**
 - **Case of Bevacqua and S. v. Bulgaria**

■ **Case of Osman v. the United Kingdom**

■ **Case of Opuz v. Turkey**

- 6) Seznamte se s texty Rady Evropy, zejména doporučením a nově přijatou Úmluvou proti domácímu násilí č. 210.

<http://www.coe.int/t/dg2/equality/domesticviolencecampaign/Aboutdomesticviolence.asp>

<http://www.conventions.coe.int/Treaty/Commun/QueVoulezVous.asp?NT=210&CM=8&DF=27/03/2013&CL=ENG>

- 7) Uvažte, zda poskytuje český právní řád komplexní ochranu proti domácímu násilí?

- 8) Nastudujte sněmovní tisk č. 828, IV. volební období, 2004.

*Viz http://www.is.muni.cz/IS/studijni_materialy_předmětu
MV 802K Právo proti domácímu násilí*

- 9) Pokuste se naformulovat vlastní kritické náměty k sněmovnímu tisku č. 828 a následnému legislativnímu procesu.

K tomu lze využít náměty in *Králíčková, Z.: Civilněprávní postih domácího násilí – úvahy de lege ferenda (zejména nad sněmovním tiskem č. 828). Acta iuridica olomucensis. Vol. 1, 2005, s. 50 – 53;*

- 10) Nastudujte úpravu obsaženou v zákoně č. 89/2012 Sb., občanském zákoníku ve vazbě na dané téma.

Uveďte vlastní kritické stanovisko, resp. formulujte vlastní text zákona.

K tomu viz *Čuhelová, K., Šínová, R. Ochrana proti domácímu násilí v kontextu harmonizace právní úpravy civilního procesu a rekodifikace soukromého práva. Právní rozhledy, 2013, č. 3, s. 104 – 110.*

- 11) Nastudujte právní úpravu rodičovské odpovědnosti.

- 12) Zabývejte se termíny výchova v širším slova smyslu a výchova v užším slova smyslu a osobní péče.

- 13) Zopakujte si termíny výlučná péče, společná péče, střídavá péče.

- 14) Jaké mohou rodiče použít výchovné prostředky?

- 15) Co je to syndrom CAN?

- 16) Může být násilný partner dobrým rodičem?

- 17) Co víte o asistovaném, resp. řízeném kontaktu v případě domácího násilí?
- 18) Co je účelem sociálně-právní ochrany dětí v případě domácího násilí?
- 19) Jaká znáte výchovná opatření?
- 20) Který orgán může „intervenovat“ do rodinněprávních poměrů?
- 21) Kdo může odebrat dítě z rodiny?
- 22) Smí být dítě vykázáno z rodiny? Srovnajte s odebráním dítěte z rodiny dle OSŘ/ZŘS.
- 23) Odlište ústavní výchovu od ochranné výchovy.

Modelové případy:

A) Manželství

Skutkový stav:

Manželé Eva a Adam uzavřeli manželství před 10 lety. Před uzavřením manželství se narodilo jedno dítě, za trvání manželství se narodily další dvě nezletilé děti. Eva je v domácnosti.

Rodinné bydlení se realizuje v nájemném (družstevním) bytě, který má Adam po babičce.

Před uzavřením manželství si Adam a Eva zařídili byt společnými silami: zakoupili základní vybavení, pračku, ledničku, televizi apod.

Rok před svatbou půjčila Eva Adamovi 100.000 Kč, aby mohl začít podnikat.

Za trvání manželství nabyli manželé zejména chalupu na Vysočině, a to převážně z peněz darovaných rodině Evinými rodiči.

Před třemi lety začaly mezi manžely problémy.

Adam začal Evě kontrolovat peníze, žádat detailní vyúčtování i drobných vydání. Nechtěl Evě dovolit, aby po ukončení rodičovské dovolené nastoupila do zaměstnání, ačkoli jejich finanční situace byla v důsledku Adamových neúspěchů v podnikání svízelná. Evě i dětem zakazoval návštěvy u prarodičů z obou stran. Postupně docílil úplné izolace rodiny. Víkendy i dovolené trávili všichni na chalupě prací na její rekonstrukci. Eva měla o trávení volného času dětí jinou představu, proto ji začal Adam i před dětmi systematicky kritizovat a zesměšňovat. Když požil alkohol, agrese se vystupňovala a často došlo i k fyzickému napadení. Eva násilí snášela, neboť nechtěla tzv. rozbit rodinu. Vinu hledala sama v sobě. Obviňovala se, že nedokáže vytvořit rodinnou pohodu.

Po shlédnutí epizody ze seriálu Soukromé pasti se však rozhodla problém pojmenovat a řešit.

Písemně zodpovězte následující otázky a doplňte příslušná ustanovení zákona:

- 1) Jaký je režim bytu? Jedná se o společný nájem?
- 2) Lze za trvání manželství řešit bytovou otázku? Jak zatímně? Lze docílit toho, aby se Eva stala – s ohledem na společné nezletilé děti – pro případ rozvodu manželství výlučným nájemcem bytu?

- 3) Kdo je vlastníkem vybavení bytu? Jedná se o spoluvlastnictví? Jaký je jeho režim? Lze se za trvání manželství domáhat přikázání věcí tvořících základní vybavení domácnosti do výlučného vlastnictví?
- 4) Kdo je vlastníkem chalupy? Lze zohlednit finanční dar od rodičů Evy?
- 5) Lze za trvání manželství žalovat na zrušení společného jmění manželů? Naformulujte petit.
- 6) Smí Eva za trvání manželství žalovat na vrácení půjčky do podnikání? Věc posuďte i s ohledem na promlčení. Naformulujte petit.
- 7) Smí Eva Edama žalovat o příspěvek na úhradu nákladů společné domácnosti i po té, co byl Adam vykázán ze společné domácnosti? V jakém rozsahu? Od kdy může nárok uplatnit? Naformulujte petit.
- 8) Smí Eva Edama žalovat o výživné pro sebe? V jakém rozsahu? Od kdy může nárok uplatnit? Naformulujte petit.
- 9) Smí Eva požadovat výživné na děti? V jakém rozsahu? Od kdy může nárok uplatnit? Naformulujte petit. Hraje nějakou roli, že se první dítě narodilo ještě před uzavřením manželství?
- 10) Jaké kroky musí Eva učinit, rozhodne-li se pro rozvod? Lze využít tzv. nesporný rozvod? Jaké listiny musí soudu předložit. Vytvořte koncepty.
- 11) Smí Adam děti vídat? Naformulujte dohodu rodičů tak, aby k předávání dětí docházelo na neutrální půdě.

B) Faktické soužití

Skutkový stav:

Adam a Eva mají půlroční dítě, které je postižené. Adam tuto skutečnost velmi těžce nese. Kamarádi se mu posmívají, proto neustále obviňuje Evu, že v době těhotenství žila nezdravě. Eva své dítě miluje a doufá, že se Adam změní, až se jim narodí druhé dítě. Adam druhé dítě nechce. Děti vlastně nemá rád. Svě postižené dítě ani neuznal za vlastní. Když se Eva nedívá, dítě doma týrá. Evě tím nesmírně ubližuje. Její psychický stav se neustále zhoršuje. Začíná o sobě velmi pochybovat. Cítí se velmi nejistá i v péči o dítě.

Eva nepracuje, protože péče o dítě ji plně zaměstnává. Žije ze sociálních dávek.

Byt je Adama, včetně vybavení. Zdědil ho po strýci. Adam hradí jen nutné náklady na bydlení.

Eva začíná tušit, že Adam je násilník. Nemá s dítětem kam jít. Rodiče už nežijí. Nemá naspořené žádné peníze.

Písemně zodpovězte následující otázky a doplňte příslušná ustanovení zákona:

- 1) Smí Eva využít institut vykázání, i když je Adam výlučný vlastník bytu?
- 2) Pokud Eva odejde ze společného bytu do azylového domu, smí se do bytu po čase vrátit?
- 3) Smí Eva žádat od Adama nějaké peníze pro dítě? Dle jakého ustanovení? Kolik? Od kdy? Naformulujte petit.
- 4) Smí Eva žádat od Adama nějaké peníze pro sebe?
- 5) Smí Eva žádat od Adama nějaké peníze na domácnost?

C) Vícegenerační soužití

Skutkový stav:

Pan Karásek, dědeček Adama, daroval svému vnukovi a jeho ženě Evě dům, ve kterém si vymínil doživotní bydlení a osobní pomoc ve stáří. Ve prospěch svého vnuka pořídil také závěti, ve které mu odkázal nemalé úspory. Současně se zavázal závěť nikdy neměnit.

Zpočátku bylo soužití mladých se starým pánem harmonické. Po narození dvou dětí však začalo docházet ke konfliktům, neboť starý pán nesnášel hluk, který děti nadělaly, a také se mu nelíbilo, jak se mladí o své děti starají. Měl za to, že děti vyžadují řádnou péči. Eva však o děti příliš nedbala, nechávala je doma samotné, fyzicky je nepřiměřeně trestala, děti ji nerespektovaly, vytvořil se začarovaný kruh. Adam nebyl skoro vůbec doma, o děti se příliš nezajímal. Pokud něco provedly, dostaly opravdový výprask.

Děti si zlost vybíjejí na dědečkovi, který den ode dne psychicky i fyzicky chřadne. Nemůže si sám obstarávat ani nákupy, ani úklid. Děti mu berou berle a vymýšlí různé nástrahy na chodbě a na schodech. V domě je neustále hluk, nepořádek a chaos.

Adam s Evou začínají uvažovat o prodeji domu.

Písemně zodpovězte následující otázky a doplňte příslušná ustanovení zákona:

- 1) Posuďte, zda se pan Karásek může domáhat plnění ze smlouvy ve věci osobní pomoci ze strany Adama a Evy, případně vnuků.

- 2) Uveďte, zda se může pan Karásek domáhat ochrany své osobnosti před hrubými nadávkami apod.
- 3) Uvažte, zda se smí pan Karásek domáhat vrácení daru. Naformulujte petit. Věc posuďte také s ohledem na promlčení.
- 4) Lze zvrátit účinky závěti? Adam má vlastnoruční závěť u sebe a odmítá ji vydat.
- 5) Smí se pan Karásek domáhat vykázání celé rodiny svého vnuka ze svého bývalého domu?
- 6) Smí Adam s Evou prodat darovaný dům?
- 7) Lze sankcionovat zlé nakládání, nepřiměřené trestání či hrubé zanedbávání dětí rodiči? Jaké zákonné instituty je možné využít? Jaký orgán může „narušit“ soukromí domova nezletilých dětí?
- 8) Dopadá sociálně-právní ochrana dětí také na děti, které se dopouští domácího násilí?

D) Rodiče a děti

Skutkový stav:

Manželství Evy a Adama bylo rozvedeno. Hlavním důvodem bylo domácí násilí páchané Adamem. Nezletilé děti byly svěřeny do výlučné péče Evy a Adamovi byl upraven kontakt s dětmi každý sudý víkend, vždy od pátku 17.00 do neděle 18.00, tři týdny o letních prázdninách a některé dny o vánocích a velikonocích. Matce byla uložena povinnost děti na kontakt s otcem připravit. Otcí pak povinnost děti převzít a předat v bydlišti matky.

Ačkoli bylo manželství zrušeno rozvodem a Adam se po několikerém nuceném vykázání z důvodu domácího násilí odstěhoval ze společné domácnosti, má Eva z Adama stále strach. Z lékařské zprávy se podává, že trpí posttraumatickou stresovou poruchou. Nicméně, dětem nechce bránit ve styku s otcem, neboť sama se se svým otcem nestýkala. Její matka si to nepřála.

Děti Adam přímo netýral, jen občas byly svědky fyzického napadání matky a nadávek.

Písemně zodpovězte následující otázky a doplňte příslušná ustanovení zákona:

- 1) Zamyslete se nad právy otce, matky a dětí.

- 2) Jak by měly být řešeny kolize?
- 3) Lze aplikovat participační práva dítěte? Mají děti povinnost se stýkat se svými rodiči?
Jak postupovat, je-li jejich vztah ambivalentní?
- 4) Definiujte kontroverzní termín „nepřímá oběť“ domácího násilí.
- 5) Zamyslete se nad konstatováním: „násilný partner může být dobrý rodič“.
- 6) Naformulujte petit návrhu matky na úpravu asistovaného, resp. řízeného kontaktu dětí s otcem.
- 7) Zamyslete se nad termínem „neutrální“ půda.
- 8) Posuďte vhodnost kanceláře orgánu sociálně-právní ochrany dětí. Vezměte v úvahu, že ke kontaktu rodičů s dítětem dochází přes víkend, tedy mimo pracovní dobu.

Prameny

Občanský zákoník

Občanský soudní řád

Zákon o zvláštních řízeních soudních

Zákon o sociálně-právní ochraně dětí

Literatura

Učebnice

Králíčková, Z., Žatecká, E., Dávid, R., Kornel, M.: Právo proti domácímu násilí. Praha: C. H. Beck, 2011.

Hrušáková, M., Králíčková, Z., Westphalová, L. a kol.: Rodinné právo. Učebnice. 2. vyd., Praha: C. H. Beck, 2017.

Monografie

Voňková, J., Huňková, M.: Domácí násilí z pohledu žen. Praha: Profem, 2004;

Marvánová-Vargová, B. Pokorná, D., Toufarová, M. : Partnerské násilí. Linde, 2009;

Špeciánová, Š.: Ochrana týraného a zneužívaného dítěte. Praha: Linde, 2003;

Gjuričová, Š., Kocourková, J., Koutek, J.: Podoby násilí v rodině. Praha: Vyšehrad, 2000;

Studie

Čuhelová, K., Šínová, R. Ochrana proti domácímu násilí v kontextu harmonizace právní úpravy civilního procesu a rekodifikace soukromého práva. Právní rozhledy, 2013, č. 3, s. 104 - 110

Králíčková, Z.: Občanskoprávní aspekty domácího násilí de lege ferenda. Bulletin advokacie, 2003, č. 8, s. 84 – 89; Civilněprávní postih domácího násilí – utopie, nebo efektivní budoucí právní úprava? Právo a rodina, 2004, č. 12, s. 7 – 10; Civilněprávní postih domácího násilí – úvahy de lege ferenda (zejména nad sněmovním tiskem č. 828). Acta iuridica olomucensis. Vol. 1, 2005, s. 50 – 53;

Králíčková, Z. Dávid, R.: Rodinné bydlení a domácí násilí. Právní fórum, 2008, s. 429 - 436;

Radvanová, S.: Zdravé rodinné prostředí – jak pro koho. Acta iuridica olomucensis. Vol. 1, 2005, s. 47 – 49;

Melicharová, D.: Dítě jako svědek a oběť domácího násilí. Acta iuridica olomucensis. Vol. 1, 2005, s. 62 – 65;

další dle vlastního výběru

Judikatura

- Case of Z and Others v. the United Kingdom
- Case of Bevacqua and S. v. Bulgaria
- Case of Osman v. the United Kingdom
- Case of Opuz v. Turkey